

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Αριθμός Γνωμοδότησης: 10/2023
ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
Τμήμα Ε΄
Συνεδρίαση της 25^{ης} Ιανουαρίου 2023

Σύνθεση

Πρόεδρος: Νίκη Μαριόλη, Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ.

Μέλη: Δήμητρα Κεφάλα, Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ., Κωνσταντίνος Γεωργάκης, Βασίλειος Καραγεώργος, Χρήστος Μητκίδης, Βασιλική Παπαθεοδώρου, Ευάγγελος Μαρίνης, Περικλής Αγγέλου, Ευστράτιος Ηλιαδέλης, Θωμάς Καζάκος, Ξανθή Μπασάκου, Νομικοί Σύμβουλοι του Κράτους.

Εισηγήτρια: Βασιλική Παπαγιαννοπούλου, Πάρεδρος Ν.Σ.Κ. (γνώμη χωρίς ψήφο).

Αριθμός Ερωτήματος: Το έγγραφο με αριθμό πρωτοκόλλου 330520/21-10-2022 του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών/Γενικής Γραμματείας Υποδομών/Γενικής Δ/σης Προδιαγραφών, Μητρώων & Απαλλοτριώσεων/ Δ/σης Απαλλοτριώσεων, Τοπογραφήσεων & Γεωπληροφορικής (Δ25)/Τμήμα Απαλλοτριώσεων Β΄

Περίληψη Ερωτήματος: α. Εάν ο υπερού η απαλλοτρίωση οφείλει να καταβάλει το σύνολο της καθορισθείσας αποζημίωσης για έκταση που απαλλοτριώθηκε ακόμα και αν η διοίκηση έχει προηγουμένως προχωρήσει σε διαπίστωση της αυτοδίκαιης άρσης της με την έκδοση βεβαιωτικής πράξης, εφόσον ο καθ' ου η απαλλοτρίωση επιθυμεί τη διατήρηση της απαλλοτρίωσης με δεδομένο ότι, σύμφωνα με την πάγια νομολογία των δικαστηρίων δεν νομιμοποιείται ως υπερού να προβάλλει τον ισχυρισμό περί διατήρησης της απαλλοτρίωσης.

β. Εφόσον η απάντηση στο ως άνω ερώτημα είναι θετική, εάν η υποχρέωση του υπερού για καταβολή της αποζημίωσης υφίσταται τόσο στην περίπτωση κατά την οποία τηρήθηκαν από τον καθ' ου οι κατά νόμο διατυπώσεις για διατήρηση της απαλλοτρίωσης

(αίτηση και υπεύθυνη δήλωση) όσο και στην περίπτωση που η βούληση του καθ' ου για διατήρηση της απαλλοτρίωσης εκδηλώνεται με την άσκηση αγωγής ή την έκδοση διαταγής πληρωμής για την είσπραξη της αποζημίωσης, στη δε ως άνω (β') υποπερίπτωση, εάν υποχρεούται ο υπερού στην πληρωμή του νομίμου τόκου από την επίδοση της αγωγής ή της διαταγής πληρωμής και μέχρι την εξόφληση.

γ. Εάν έχει κρίσιμη σημασία για την απάντηση στα ως άνω ερωτήματα η κατάληψη ή μη της απαλλοτριωθείσας έκτασης από το Δημόσιο.

δ. Εφόσον τελικώς καταβληθεί η αποζημίωση στον καθ' ου η απαλλοτρίωση, εάν η προηγουμένως εκδοθείσα διαπιστωτική πράξη περί της επελθούσας αυτοδίκαιης άρσης της απαλλοτρίωσης παύει να ισχύει ή απαιτείται η εκτέλεση περαιτέρω ενεργειών από τη διοίκηση.

ε. Εάν στην περίπτωση υποβολής αίτησης και υπεύθυνης δήλωσης για τη διατήρηση της απαλλοτρίωσης από τον καθ' ου, η αξίωσή του για καταβολή αποζημίωσης λόγω άρσης του τεκμηρίου ωφέλειας ή επιδίκασης ιδιαίτερης αποζημίωσης, είτε προτάθηκε στην διαδικασία καθορισμού οριστικής τιμής μονάδας είτε αυτοτελώς, συνιστά περίπτωση ανακαθορισμού της αποζημίωσης δεδομένου ότι, σύμφωνα με την παρ. 3 του αρ. 11 του Κ.Α.Α.Α. δεν επιτρέπεται ο ανακαθορισμός της αποζημίωσης ή η αναζήτηση τόκων υπερημερίας.

Στο πιο πάνω ερώτημα, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Τμήμα Ε') γνωμοδότησε ως εξής:

Ιστορικό

I.A1 Απαλλοτρίωση

1. Με την κοινή υπουργική απόφαση με αριθμό 1048528/4292/0010/8-6-2000 (Δ' 365), κηρύχθηκε αναγκαστική απαλλοτρίωση ακινήτων για την κατασκευή του έργου «Αντιπλημμυρικά έργα ποταμών Καλέντζη και Καράμπελη στο τρίγωνο Καρδίτσας», στην οποία περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων, τα ακίνητα με ΑΚΠ 54, 55, 101,105 (ακίνητα του Α κτηματολογικού πίνακα) και 154,155,156,157,160,161,129,174,175 και 195 (ακίνητα του Β κτηματολογικού πίνακα). Η προσωρινή αποζημίωση των απαλλοτριωθέντων καθορίστηκε με την απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Καρδίτσας με αριθμό 13/2003, όπως αυτή διορθώθηκε με την απόφαση του ίδιου δικαστηρίου με αριθμό 112/2003. Με την απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Λάρισας με αριθμό 373/2004 καθορίστηκε η οριστική αποζημίωση, σε τιμές μεγαλύτερες της προσωρινής. Κατά της

απόφασης αυτής ασκήθηκε από το Ελληνικό Δημόσιο αίτηση αναίρεσης ενώπιον του Αρείου Πάγου.

2. Στη συνέχεια με την κοινή υπουργική απόφαση με αριθμό 1038006/2687/Δ0010/25-4-2005 (Δ' 476) βεβαιώθηκε η αυτοδίκαιη άρση της ως άνω αναγκαστικής απαλλοτρίωσης για το λόγο της μη εμπρόθεσμης συντέλεσης ενώ σύμφωνα με το έγγραφο της ΔΕΚΕ/Τμήμα Εποπτείας Υδρ. Έργων Περιφέρειας Θεσσαλίας με αρ. πρωτ. 4569/18-9-2007, το έργο έχει κατασκευασθεί μόνο ως προς τις απαλλοτριωθείσες εκτάσεις που περιλαμβάνονται στο Β κτηματολογικό πίνακα.

3. Με την απόφαση του Αρείου Πάγου με αριθμό 1492/2013 αναιρέθηκε η παραπάνω εφετειακή απόφαση για τις προαναφερόμενες ιδιοκτησίες κατά το κεφάλαιο αυτής περί καθορισμού της οριστικής αποζημίωσης για το έδαφος και η υπόθεση παραπέμφθηκε προς περαιτέρω συζήτηση στο Εφετείο. Ακολούθως εκδόθηκε η απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Λάρισας με αριθμό 125/2017, η οποία έγινε αποδεκτή με το Πρακτικό του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους με αριθμό 4416/2017.

4. Στο πλαίσιο της παραπάνω απαλλοτρίωσης έλαβαν χώρα οι παρακάτω περιπτώσεις:

α. Με την απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Καρδίτσας με αριθμό 182/2019, εκδοθείσας επί ανακοπής του Δημοσίου κατά διαταγής πληρωμής του Δικαστή του Μονομελούς Πρωτοδικείου Καρδίτσας, με την οποία αυτό διατάχθηκε να καταβάλει στον αιτούντα-ιδιοκτήτη της ιδιοκτησίας με ΑΚΠ 101 το ποσό των 92.983,80 ευρώ νομιμοτόκως, ως οφειλομένη αποζημίωση για την απαλλοτρίωσή της, κρίθηκε ότι η αυτοδίκαιη άρση της απαλλοτρίωσης λόγω παρέλευσης της 18μηνης προθεσμίας για την συντέλεσή της μπορεί να προταθεί μόνο από τον καθ' ου και ότι, επομένως, δεν επέρχεται απόσβεση της αξίωσης αποζημίωσης για το δικαιούχο που ασκεί αγωγή ή εκδίδει διαταγή πληρωμής, ως τίτλο για την είσπραξή της. Η απόφαση έγινε αποδεκτή από το Δημόσιο με το Πρακτικό του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους με αριθμό 641/2021.

Επίσης, με τη διαταγή πληρωμής του Δικαστή του Μονομελούς Πρωτοδικείου Καρδίτσας με αριθμό 119/2018 διατάσσεται το Δημόσιο να καταβάλει στον αιτούντα-ιδιοκτήτη των ιδιοκτησιών με ΑΚΠ 54 και 55 το ποσό των 363.148,20 ευρώ νομιμότοκα, ως οφειλομένη αποζημίωση για την απαλλοτρίωσή τους. Κατά της ως άνω διαταγής πληρωμής το Δημόσιο άσκησε ανακοπή η οποία δεν έχει ακόμη

εκδικασθεί. Σημειωτέον ότι και στις δύο παραπάνω περιπτώσεις οι απαλλοτριωθείσες ιδιοκτησίες δεν έχουν καταληφθεί.

β. Με την από 14-2-2018 αίτησή της η δικαιούχος της αποζημίωσης που καθορίστηκε οριστικά με την απόφαση του Εφετείου Λάρισας με αριθμό 125/2017 για τις ιδιοκτησίες με ΑΚΠ 154,155,156 και 157, οι οποίες έχουν καταληφθεί, ζήτησε την καταβολή της. Η Διοίκηση αρνήθηκε την εν λόγω καταβολή με το αιτιολογικό ότι η απαλλοτρίωση έχει αρθεί αυτοδικαίως και ως εκ τούτου θα προβεί σε ενέργειες για την επανακήρυξή της.

γ. Με την απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Καρδίτσας με αριθμό 67/2007, όπως αυτή διορθώθηκε με την απόφαση του ιδίου δικαστηρίου με αριθμό 32/2009, που εκδόθηκε επί καταψηφιστικής αγωγής που ασκήθηκε από τους ιδιοκτήτες των ακινήτων που απαλλοτριώθηκαν δυνάμει της προαναφερθείσας κ.υ.α., υποχρεώθηκε το Ελληνικό Δημόσιο να καταβάλει σ' αυτούς (πλην της ιδιοκτησίας με ΑΚΠ 180) με το νόμιμο τόκο από την επίδοση της αγωγής, την οριστική αποζημίωση που καθορίστηκε με την απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Λάρισας με αριθμό 373/2004, αφού κρίθηκε ότι τον ισχυρισμό περί αυτοδίκαιης ανάκλησης της απαλλοτρίωσης μπορεί να επικαλεσθούν μόνο οι καθ'ων και όχι το Δημόσιο. Η απόφαση αυτή επικυρώθηκε με την απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Λάρισας με αριθμό 281/2009 που απέρριψε την έφεση του Δημοσίου κατά της ως άνω πρωτόδικης απόφασης. Μέχρι σήμερα δεν έχει γίνει παρακατάθεση της καθορισθείσας αποζημίωσης, ενώ δεν έχει υποβληθεί αίτημα για καταβολή των επιδικασθέντων ποσών με την παραπάνω απόφαση.

II. Α2Απαλλοτρίωση

5. Με την κοινή υπουργική απόφαση με αριθμό 1122366/82208/0010/30-12-2008 (Δ' 612), κηρύχθηκε η 2^η αναγκαστική απαλλοτρίωση ακινήτων στην περιοχή της Εγνατίας οδού, Πεδινή-Δρασοχώρι (2.1/2.2) από χ.θ. 14+400 έως χ.θ. 27+200 στο νομό Ιωαννίνων. Η προσωρινή αποζημίωση των απαλλοτριωθέντων καθορίστηκε με την απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Ιωαννίνων με αριθμό 99/2012 (ημερομηνία δημοσίευσης 29-2-2012). Η παρακατάθεση της καθορισθείσας αποζημίωσης έλαβε χώρα στις 3-9-2013, ήτοι μετά την δεκαοκτάμηνη προθεσμία για τη συντέλεση της απαλλοτρίωσης.

6. Με την απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Ιωαννίνων με αριθμό 206/2020 καθορίστηκε η οριστική αποζημίωση για το έδαφος και τα επικείμενα, καθώς και ιδιαίτερη αποζημίωση

για τις ιδιοκτησίες με ΑΚΠ 36, 41 και 55 ενώ ήρθη το τεκμήριο ωφέλειας για την ιδιοκτησία με ΑΚΠ 55 και διορθώθηκε ο κτηματολογικός πίνακας ώστε η φερόμενη ως αυτοαποζημιούμενη ιδιοκτησία να αποζημιωθεί με την καθορισθείσα για το απαλλοτριούμενο τμήμα τιμή μονάδας. Κατά της απόφασης αυτής ασκήθηκε από το Ελληνικό Δημόσιο αίτηση αναίρεσης ενώπιον του Αρείου Πάγου, η οποία δεν έχει ακόμη εκδικασθεί. Η αποζημίωση για τις παραπάνω ιδιοκτησίες έχει αποδοθεί στους δικαιούχους εκτός της ιδιοκτησίας με ΑΚΠ 41 (σχετ. το με αρ. (0) 64946_22/4-7-2022 έγγραφο του ΤΠ&Δ.)

7. Με τις διαταγές του Δικαστή του Μονομελούς Πρωτοδικείου Ιωαννίνων με αριθμούς 80/2021 και 87/2021 διατάσσεται το Ελληνικό Δημόσιο να καταβάλει στους αιτούντες τα αναφερόμενα στο διατακτικό τους ποσά, ως αποζημίωση (που καθορίστηκε οριστικά με την παραπάνω εφετειακή απόφαση) για την απαλλοτρίωση των ιδιοκτησιών τους με ΑΚΠ 35, 40 και ΑΚΠ 36, 42, 55 αντίστοιχα. Κατά της 87/2021 διαταγής πληρωμής ασκήθηκε ανακοπή από το Ελληνικό Δημόσιο, η εκδίκαση της οποίας εκκρεμεί. Με εξαίρεση τις παραπάνω ιδιοκτησίες, μέχρι σήμερα δεν έχει υποβληθεί αίτημα για καταβολή της επιδικασθείσας οριστικής αποζημίωσης για άλλες ιδιοκτησίες είτε από ιδιοκτήτες που υπέβαλαν αίτημα για διατήρηση της απαλλοτρίωσης είτε όχι.

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

8. Στις διατάξεις των άρθρων 17 και 95 του Συντάγματος, όπως αυτό αναθεωρήθηκε με το από 6.4.2001 Ψήφισμα της Ζ΄ Αναθεωρητικής Βουλής (Α΄ 84/17.4.2001), ορίζεται ότι:
«Άρθρο 17

1. ... 2. Κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσήκοντα τρόπο, όταν και όπως ο νόμος ορίζει, και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρους αποζημίωση, που να ανταποκρίνεται στην αξία την οποία είχε το απαλλοτριούμενο κατά το χρόνο της συζήτησης στο δικαστήριο για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης. Αν ζητηθεί απευθείας ο οριστικός προσδιορισμός της αποζημίωσης, λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά το χρόνο της σχετικής συζήτησης στο δικαστήριο. ...3....

4. Η αποζημίωση ορίζεται από τα αρμόδια δικαστήρια. Μπορεί να οριστεί και προσωρινά δικαστικώς, ύστερα από ακρόαση ή πρόσκληση του δικαιούχου ... Πριν καταβληθεί η οριστική ή προσωρινή αποζημίωση διατηρούνται ακέραια όλα τα δικαιώματα του ιδιοκτήτη

και δεν επιτρέπεται η κατάληψη ... Η αποζημίωση που ορίστηκε καταβάλλεται υποχρεωτικά το αργότερο μέσα σε ενάμισι έτος από τη δημοσίευση της απόφασης για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης και, σε περίπτωση απευθείας αίτησης για οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης, από τη δημοσίευση της σχετικής απόφασης του δικαστηρίου, διαφορετικά η απαλλοτρίωση αίρεται αυτοδικαίως ...».

«Άρθρο 95

1...2...3...4...5. Η διοίκηση έχει υποχρέωση να συμμορφώνεται προς τις δικαστικές αποφάσεις. Η παράβαση της υποχρέωσης αυτής γεννά ευθύνη για κάθε αρμόδιο όργανο, όπως νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει τα αναγκαία μέτρα για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης της διοίκησης.»

9. Στο Ν. 2882/2001 «Κώδικας Αναγκαστικών Απαλλοτριώσεων Ακινήτων» (εφεξής «Κ.Α.Α.Α.»), που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2882/2001 (Α'17/6.2.2001), όπως ισχύει, ορίζονται σχετικά τα εξής:

«Άρθρο 7 Τρόποι συντέλεσης αναγκαστικής απαλλοτρίωσης

1. Η αναγκαστική απαλλοτρίωση συντελείται με την καταβολή στον δικαστικώς αναγνωρισθέντα ή στον αληθινό δικαιούχο της αποζημίωσης που προσδιορίστηκε προσωρινά ή οριστικά κατά τον παρόντα νόμο ή με τη δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως γνωστοποίησης ότι η αποζημίωση, η δικαστική δαπάνη, η οποία επιδικάζεται κατά το άρθρο 18 παράγραφος 4, καθώς και η αμοιβή των πληρεξουσίων δικηγόρων κατατέθηκε στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων κατά το επόμενο άρθρο 8...

Εάν υπόχρεο για την καταβολή της αποζημίωσης είναι το Δημόσιο, η αναγκαστική απαλλοτρίωση συντελείται και με την έκδοση χρηματικού εντάλματος πληρωμής υπέρ του δικαστικώς αναγνωρισθέντος ή την έκδοση του γραμματίου συστάσεως παρακαταθήκης σε περίπτωση όπου δεν εκδίδεται χρηματικό ένταλμα...»

«Άρθρο 9 Μεταγραφή - Συνέπειες συντέλεσης

1. Μετά τη συντέλεση της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης ο υπέρ ου αυτή, ως εκ του σκοπού της απαλλοτρίωσης αρμόδιος φορέας, υποχρεούται να ενεργήσει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση για τη μεταγραφή της απόφασης κήρυξης αυτής, στο κατά τόπον αρμόδιο

υποθηκοφυλακείο και Κτηματολογικό Γραφείο, προσκομίζοντας τα στοιχεία που αποδεικνύουν τη συντέλεση της απαλλοτρίωσης, το κτηματολογικό διάγραμμα και τον κτηματολογικό πίνακα της απαλλοτρίωσης, καθώς και αντίγραφο της απόφασης αναγνώρισης δικαιούχων, εφόσον η αναγνώριση έχει γίνει με την ίδια απόφαση με την οποία καθορίστηκε η αποζημίωση. Σε κάθε περίπτωση ο φορέας υπέρ του οποίου έχει κηρυχθεί η απαλλοτρίωση υποχρεούται να τηρεί αρχείο στο οποίο φυλάσσονται η απόφαση κήρυξης της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης, το κτηματολογικό διάγραμμα και ο κτηματολογικός πίνακας της απαλλοτριούμενης έκτασης.»¹

«Άρθρο 11 Ανάκληση και άρση μη συντελεσμένης αναγκαστικής απαλλοτρίωσης

3. Η αναγκαστική απαλλοτρίωση αίρεται αυτοδικαίως εάν δεν συντελεστεί μέσα σε ενάμισι έτος από τη δημοσίευση της απόφασης προσωρινού καθορισμού της αποζημίωσης και, σε περίπτωση απευθείας οριστικού καθορισμού αυτής, από τη δημοσίευση της σχετικής απόφασης. Η αρμόδια για την κήρυξη της απαλλοτρίωσης αρχή υποχρεούται να εκδώσει μέσα σε έξι (6) μήνες από τη λήξη της προθεσμίας του προηγούμενου εδαφίου βεβαιωτική πράξη για την επελθούσα αυτοδίκαιη άρση. Η πράξη αυτή δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Εφόσον οι θιγόμενοι ιδιοκτήτες επιθυμούν τη διατήρηση της απαλλοτρίωσης που άρθηκε αυτοδίκαια λόγω παρέλευσης της ως άνω δεκαοκτάμηνης προθεσμίας, μπορούν να υποβάλλουν αίτηση και υπεύθυνη δήλωση μέσα σε προθεσμία έξι (6) μηνών από την παρέλευση της προθεσμίας του πρώτου εδαφίου προς τον υπέρ ου η απαλλοτρίωση φορέα περί διατήρησης της απαλλοτρίωσης και καταβολής της δικαστικά καθορισμένης προσωρινής ή οριστικής αποζημίωσης. Αν το παραπάνω αίτημα γίνει δεκτό από τον υπέρ ου η απαλλοτρίωση, ως εκ του σκοπού της απαλλοτρίωσης αρμόδιο φορέα, ο οποίος υποχρεούται στην καταβολή της αποζημίωσης, δεν επιτρέπεται ο ανακαθορισμός της αποζημίωσης ή η αναζήτηση τόκων υπερημερίας...²

4. Εάν περάσουν άπρακτες οι κατά τις προηγούμενες παραγράφους 2 και 3 προθεσμίες ή εκδοθεί πράξη αρνητική, κάθε ενδιαφερόμενος δύναται να ζητήσει από το τριμελές

¹Η παρ. 1 τροποποιήθηκε και διαμορφώθηκε ως άνω με το άρθρο 16 του Ν.4949/2022 (Α' 126/30.06.2022).

²Η παρ. 3, όπως είχε τροποποιηθεί με την παρ. 3α άρθ 39 Ν.4024/2011 (Α'226/27.10.2011 και το άρθρο 74 Ν.4530/2018 (Α59/30.03.2018), τροποποιήθηκε εκ νέου και διαμορφώθηκε ως άνω με το άρθρο 18 του Ν. 4949/2022 (Α'126/30.06.2022)

διοικητικό πρωτοδικείο, στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται το απαλλοτριωμένο ακίνητο, την έκδοση δικαστικής απόφασης, με την οποία να ακυρώνεται η προσβληθείσα πράξη ή παράλειψη και να βεβαιώνεται η αυτοδίκαιη ή υποχρεωτικώς επελθούσα άρση της απαλλοτρίωσης. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζεται αναλόγως η διαδικασία που ορίζεται από τον Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ν. 2717/1999), πλην του άρθρου 66 αυτού. Στη δίκη καλείται ο υπέρ ου η απαλλοτρίωση και το Δημόσιο. Η εκδιδόμενη απόφαση είναι ανέκκλητη.»

«Άρθρο 20 - Οριστικός προσδιορισμός αποζημίωσης

«10. Εφόσον η απαλλοτρίωση έχει αρθεί αυτοδικαίως, κατ' εφαρμογή της παραγράφου 3 του άρθρου 11 ή ανακλήθηκε νομίμως, κατ' εφαρμογή της παραγράφου 1 του άρθρου 11, δεν υφίσταται δικαίωμα του καθ' ου η απαλλοτρίωση για την έγερση καταψηφιστικής αγωγής με αντικείμενο την καταβολή της οριστικής αποζημίωσης.»³

« Άρθρο 29 Διατηρούμενες, μεταβατικές και τελικές διατάξεις

1.Οι διατάξεις του παρόντος εφαρμόζονται επί των απαλλοτριώσεων που κηρύσσονται από την έναρξη ισχύος του και εφεξής.

2. Απαλλοτριώσεις που κηρύχθηκαν από 1ης Φεβρουαρίου 1971 και εφεξής διέπονται από τις διατάξεις του παρόντος από το σημείο στο οποίο βρίσκονται κατά την έναρξη της ισχύος αυτού. Εξαιρούνται τα θέματα εκείνα για τα οποία κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος έχει κοινοποιηθεί εισαγωγικό δικόγραφο της σχετικής δίκης ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου ή έχει εκδοθεί σχετική διοικητική πράξη, ως προς τα οποία εφαρμόζονται μόνον οι διαδικαστικές διατάξεις του παρόντος....

14. Με αποφάσεις του Υπουργού Οικονομικών μπορεί να ρυθμίζονται λεπτομερειακά ζητήματα σχετιζόμενα με την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος.»

10. Στο άρθρο 4 της απόφασης του Υφυπουργού Οικονομικών με αριθμό 149877/ΕΞ2019/19 (Β'4938) με τίτλο «Ρύθμιση ειδικών θεμάτων του «Κώδικα Αναγκαστικών Απαλλοτριώσεων Ακινήτων (ν. 2882/2001)», η οποία εκδόθηκε κατ'

³Η παράγραφος 10 προστέθηκε με το άρθρο 131 παρ.1 Ν.4070/2012,ΦΕΚ Α 82/10.4.2012.

εξουσιοδότηση της παρ. 14 του άρθρου 29 του ν. 2882/2001 που προαναφέρθηκε, ορίζονται τα εξής:

«Άρθρο 4

Η αποδοχή του αιτήματος διατήρησης της αυτοδικαίως αρθείσης μη συντελεσμένης απαλλοτρίωσης, σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 3 του κώδικα αναγκαστικών απαλλοτριώσεων, γίνεται με έκδοση υπουργικής απόφασης μονομερώς από το εποπτεύον Υπουργείο, το οποίο ως αρμόδιο εκ του σκοπού της απαλλοτρίωσης και ως υπόχρεο σε καταβολή της αποζημίωσης, σταθμίζει τη σκοπιμότητα του έργου και γενικότερα το δημόσιο συμφέρον για τη διατήρηση της απαλλοτρίωσης, εφόσον υπάρχουν οι απαραίτητες πιστώσεις».

11. Στη διάταξη του άρθρου 1 του ν. 3068/2002 «Συμμόρφωση Διοίκησης προς δικαστικές αποφάσεις, εκτέλεση κατά Δημοσίου» (Α' 274/14-11-2002)⁴ ορίζονται τα εξής:

«Άρθρο 1

Το Δημόσιο, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και τα λοιπά νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου έχουν υποχρέωση να συμμορφώνονται χωρίς καθυστέρηση προς τις δικαστικές αποφάσεις και να προβαίνουν σε όλες τις ενέργειες που επιβάλλονται για την εκπλήρωση της υποχρέωσης αυτής και για την εκτέλεση των αποφάσεων. Δικαστικές αποφάσεις κατά την έννοια του προηγούμενου εδαφίου είναι όλες οι αποφάσεις των διοικητικών, πολιτικών, ποινικών και ειδικών δικαστηρίων που παράγουν υποχρέωση συμμόρφωσης ή είναι εκτελεστές κατά τις οικείες δίκονομικές διατάξεις και τους όρους που κάθε απόφαση τάσσει....»

Ερμηνεία διατάξεων - Υπαγωγή

Από τις προαναφερόμενες διατάξεις, ερμηνευόμενες αυτοτελώς, αλλά και σε συνδυασμό μεταξύ τους, ενόψει και όλου του νομικού πλαισίου στο οποίο εντάσσονται, του σκοπού που εξυπηρετούν και την υπαγωγή σ' αυτές των πραγματικών περιστατικών που τέθηκαν υπόψη μας από την ερωτώσα Υπηρεσία, συνάγονται τα ακόλουθα:

12. Στο άρθρο 17 του ισχύοντος Συντάγματος, που αφορά την προστασία της ιδιοκτησίας, ορίζεται ότι για τη στέρηση της ιδιοκτησίας κατόπιν αναγκαστικής απαλλοτρίωσης για

⁴Η ως συμπληρώθηκε με το άρθρο 20 του ν. 3301/2004 και με την παρ. 3 του άρθρου 4 Ε του ν. 3388/2005

λόγο δημόσιας ωφέλειας, απαιτείται η προηγούμενη πλήρης αποζημίωση του ιδιοκτήτη, η οποία ορίζεται από τα αρμόδια δικαστήρια, είτε προσωρινά, είτε και οριστικά. Το Εφετείο στο πλαίσιο μίας ενιαίας διαδικασίας είναι αρμόδιο να εξετάσει τον προσδιορισμό της αποζημίωσης σε σχέση με την αξία του απαλλοτριωμένου ακινήτου, την ιδιαίτερη αποζημίωση για το τμήμα που απομένει στον ιδιοκτήτη, την αναγνώριση δικαιούχου της αποζημίωσης, την ύπαρξη ή όχι ωφελείας του ιδιοκτήτη του απαλλοτριωμένου ακινήτου που αποκτά πρόσωπο σε διανοιγόμενη εθνική οδό και το αίτημα περί δικαστικής δαπάνης (σημειωτέον εν προκειμένω ότι έχει κριθεί ότι ο προβλεπόμενος στη διάταξη 18 παρ. 1 εδ. α' του ΚΑΑΑ περιορισμός της αρμοδιότητας του Εφετείου σε μόνο τον προσδιορισμό της αποζημίωσης είναι ανίσχυρος ως προσκρούων στη διάταξη του άρθρου 1 Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, από την άποψη ότι οι δυσμενείς για τον καθ' ου η απαλλοτρίωση συνέπειες της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης, πρέπει να εκτιμώνται συνολικά στο πλαίσιο της ενιαίας διαδικασίας -βλέπ. ενδ. ΑΠ782/2022]

13. Η αποζημίωση που ορίστηκε λόγω αναγκαστικής απαλλοτρίωσης καταβάλλεται υποχρεωτικά το αργότερο μέσα σε ενάμισι έτος από τη δημοσίευση της απόφασης για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης και σε περίπτωση απευθείας αίτησης για οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης από τη δημοσίευση της σχετικής απόφασης του δικαστηρίου, διαφορετικά η απαλλοτρίωση αίρεται αυτοδικαίως (άρ. 11 παρ. 3 Κ.Α.Α.Α.). Η εκ των υστέρων και μετά την πάροδο της αποκλειστικής προθεσμίας που τάσσει το Σύνταγμα και ο νόμος παρακατάθεση της αποζημίωσης είναι μη νόμιμη και δεν μπορεί να επιφέρει, κατά το νόμο, τη συντέλεση της απαλλοτρίωσης, ο καθ' ου δε η απαλλοτρίωση δύναται πάντοτε να αντιπαχθεί στην εκπρόθεσμη και καθυστερημένη παρακατάθεση της αποζημίωσης, οποτεδήποτε αυτή επιχειρηθεί (ΣΤΕ 1799/2021).

14. Η αρμόδια για την κήρυξη της απαλλοτρίωσης αρχή από την άπρακτη πάροδο ενάμισι έτους από τη δημοσίευση της δικαστικής απόφασης που καθορίζει την αποζημίωση υποχρεούται, χάριν της ασφάλειας των συναλλαγών, να προβαίνει μέσα σε τακτή προθεσμία έξι μηνών από την παρέλευση της ως άνω προθεσμίας και τυπικά στη βεβαίωση της επελθούσας αυτοδίκαιης άρσης της απαλλοτρίωσης με την έκδοση πράξης με βεβαιωτικό χαρακτήρα που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης. Παρά τη χρησιμοποίηση του όρου «βεβαιωτικό» στο νόμο, η εκδιδόμενη σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 3 του Κ.Α.Α.Α. πράξη της αρχής, έχει διαπιστωτικό χαρακτήρα (Ολ.ΑΠ 7/2007, 556/1981). Ενόψει τούτων, η παράλειψη της Διοίκησης να εκδώσει την εν λόγω

βεβαιωτική πράξη, ακόμη και χωρίς την υποβολή σχετικού αιτήματος εκ μέρους του ενδιαφερομένου, συνιστά παράβαση της τασσόμενης από τις ως άνω διατάξεις νόμιμης υποχρέωσής της, ο δε ενδιαφερόμενος δικαιούται, στην περίπτωση αυτή, να επιδιώξει την προβλεπόμενη από τις προαναφερόμενες διατάξεις δικαστική προστασία, δηλαδή την ακύρωση της παράλειψης της διοίκησης να εκδώσει τη βεβαιωτική της αυτοδίκαιης άρσης της απαλλοτρίωσης πράξη, και απευθείας από το αρμόδιο δικαστήριο, χωρίς, μάλιστα η άσκησης της αίτησης να υπόκειται στην προθεσμία του άρ. 66 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ενδ. ΣτΕ 2600/2016, 1939,2154/2019).

15. Σύμφωνα με την επί του θέματος νομολογία (ενδ. ΑΠ209/2020, 604/2020, ΑΠΟλομ.12/2018), η αυτοδίκαιη ανάκληση της απαλλοτρίωσης με την παρέλευση του 18μήνου δεν λαμβάνεται αυτεπάγγελα υπόψη από το δικαστήριο, αλλά θα πρέπει να προβάλλεται από τον καθ'ου, όχι και από τον υπερού η απαλλοτρίωση ή τον υπόχρεο προς καταβολή της αποζημίωσης. Τούτο διότι η διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 11 του Κ.Α.Α.Α., η οποία εξειδικεύει την αντίστοιχη ρύθμιση του άρθρου 17 παρ. 4 του Συντάγματος, τέθηκε προς εξυπηρέτηση του συμφέροντος του καθ' ου η απαλλοτρίωση, για να μην παραμένει η κηρυχθείσα σε βάρος του απαλλοτρίωση επί μακρό χρονικό διάστημα εκκρεμής και μετέωρη, προς βλάβη των συμφερόντων του, λόγω της δέσμευσης της ιδιοκτησίας του.

16. Ωστόσο, ο κοινός νομοθέτης αποβλέποντας στο συμφέρον του καθ'ου η απαλλοτρίωση, ο οποίος ενδέχεται να επιθυμεί τη διατήρηση της απαλλοτρίωσης, η οποία αίρεται αυτοδίκαια λόγω παρέλευσης της 18μηνιας προθεσμίας συντέλεσης, εξαιτίας της καθυστέρησης κατάθεσης της αποζημίωσης, θέσπισε διατάξεις που οδηγούν στην «διατήρηση» (ακριβέστερα πρόκειται για αναβίωση) της απαλλοτρίωσης. Η διατήρηση της απαλλοτρίωσης παρά την πάροδο του 18μήνου δεν περιλαμβάνονταν στο αρχικό κείμενο του Ν 2882/2001 (Κ.Α.Α.Α.) και εισήχθη με το άρθρο 39 παρ. 3α του ν. 4024/2011, στην οποία ορίζονταν, μεταβατικά (στο τελευταίο εδάφιο της παρ. 3), ότι η νέα ρύθμιση αφορούσε (εκτός από τις νέες απαλλοτριώσεις) και απαλλοτριώσεις που είχαν κηρυχθεί κατά το ν. 2882/2001 και είχε επέλθει αυτοδίκαιη άρση, λόγω παρέλευσης της δεκαοκτάμηνιας προθεσμίας. Εν συνεχεία, με το άρθρο 74 του ν. 4530/2018 (Α' 59) ορίστηκε ότι όταν είχε γίνει κατάληψη του ακινήτου μέχρι τη δημοσίευση του νόμου αυτού, ο ενδιαφερόμενος μπορούσε να υποβάλει δήλωση διατήρησης της απαλλοτρίωσης μέχρι 31.12.2018, με την προϋπόθεση ότι δεν είχε παρέλθει διάστημα μεγαλύτερο των δέκα

(10) ετών από το χρόνο που έχει επέλθει η αυτοδίκαιη άρση αυτής, στην περίπτωση αυτή δε η αρμόδια για την κήρυξη της απαλλοτρίωσης αρχή οφείλει να κάνει δεκτή τη δήλωση διατήρησης της απαλλοτρίωσης. Τα παραπάνω ισχύουν και για απαλλοτριώσεις κηρυχθείσες υπό το καθεστώς του ν.δ/τος 797/1971 και ενόψει της ρύθμισης του άρθρου 29 παρ. 2 εδ. β' ν. 2882/2001 (πρβλ. ΑΠ 1132/2003).

17. Συγκεκριμένα υπό την ισχύ της νέας ρύθμισης που αποτυπώνεται στη διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 11 του Κ.Α.Α.Α., εφόσον ο θιγόμενος ιδιοκτήτης επιθυμεί τη διατήρηση της απαλλοτρίωσης (που κατά τ' ανωτέρω ήρθη αυτοδικαίως), έχει το δικαίωμα μέσα σε έξι (6) μήνες (ένα έτος πριν την τελευταία τροποποίηση της διάταξης) από την παρέλευση της προθεσμίας αυτής να υποβάλει (τυπική) αίτηση και υπεύθυνη δήλωση προς την αρμόδια διοικητική αρχή που είναι ο αρμόδιος φορέας ως εκ του σκοπού της απαλλοτρίωσης, ζητώντας τη διατήρηση της απαλλοτρίωσης και την καταβολή της προσδιορισμένης αποζημίωσης. Η απόφαση της διοίκησης για διατήρηση της απαλλοτρίωσης, κατ' εφαρμογή της νέας διάταξης, δεν συνιστά δέσμια αρμοδιότητα αλλά ρητά αφέθηκε στη διακριτική της ευχέρεια με βάση το δημόσιο συμφέρον και τη σκοπιμότητα του έργου. Μ' αυτόν τον τρόπο διευκολύνεται η διάσωση της απαλλοτρίωσης και η εκτέλεση έργων δημόσιας ωφέλειας, με τη συναίνεση, όμως, των θιγόμενων ιδιοκτητών, προκειμένου να μην πλήττεται το άξιο προστασίας συμφέρον τους (βλ. αιτιολογική έκθεση του υπόψη ν. 4024/2011, σελ 23)

18. Κατόπιν όλων αυτών εκδόθηκε, κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 29 παρ. 14 του ν. 2882/2001, που επιτρέπει στον Υπουργό Οικονομικών να ρυθμίζει με αποφάσεις του λεπτομερειακά ζητήματα που σχετίζονται με την εφαρμογή των διατάξεων του νόμου, η απόφαση με αριθμό 149877/ΕΞ2019/19 του Υφυπουργού Οικονομικών, που ορίζει, στο άρθρο 4, ότι η αποδοχή του αιτήματος διατήρησης της αυτοδικαίως αρθείσης μη συντελεσμένης απαλλοτρίωσης γίνεται με έκδοση υπουργικής απόφασης μονομερώς από το εποπτεύον Υπουργείο, το οποίο είναι αρμόδιο εκ του σκοπού της απαλλοτρίωσης και υπόχρεο σε καταβολή της αποζημίωσης (καθότι αυτό μπορεί να σταθμίζει τη σκοπιμότητα του έργου και γενικότερα το δημόσιο συμφέρον για τη διατήρηση της απαλλοτρίωσης), αφού διαπιστώσει ότι υπάρχουν οι απαραίτητες πιστώσεις [βλ. ΝΣΚ 58/2022 (αποδεκτή) για αρμοδιότητα των οργάνων για έκδοση απόφασης για την αποδοχή της διατήρησης].

19. Στην περίπτωση που το αίτημα του καθ' ου για αναβίωση της απαλλοτρίωσης γίνει δεκτό από την αρχή αυτή, ο υπόχρεος προς πληρωμή οφείλει να καταβάλει το σύνολο της καθορισθείσας αποζημίωσης, ο δε καθ' ου η απαλλοτρίωση δεν έχει τη δυνατότητα να ζητήσει τον δικαστικό ανακαθορισμό της αποζημίωσης που ήδη έχει καθορισθεί σε μεγαλύτερο ύψος με βάση την επίκαιρη αξία του απαλλοτριωμένου ακινήτου του, ούτε και τόκους υπερημερίας που θα οφείλονταν σε περίπτωση έγερσης, εκ μέρους του, καταψηφιστικής αγωγής για την επιδίκαση της αποζημίωσης. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται περιορισμός του πρόσθετου οικονομικού κόστους, εξαιτίας της επανακήρυξης της απαλλοτρίωσης και του καθορισμού αυξημένων, λόγω του μεταγενέστερου χρόνου υπολογισμού, τιμών μονάδας (ΑΠ 810/2020, 275/2016).

20. Περαιτέρω η βούληση του θιγόμενου ιδιοκτήτη για διατήρηση της απαλλοτρίωσης έστω και αν αυτός δεν υπέβαλε την πιο πάνω τυπική αίτηση και υπεύθυνη δήλωση στη διοικητική αρχή, είναι δυνατό να συνάγεται και από άλλες ενέργειές του. Άλλωστε, μετά τον οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης για την αναγκαστική απαλλοτρίωση ιδιοκτησίας για δημόσια ωφέλεια, η απαίτηση του ιδιοκτήτη που αναγνωρίσθηκε δικαιούχος για την είσπραξή της είναι γεννημένη και δεν τελεί υπό την προθεσμία των δέκα οκτώ (18) μηνών, η οποία αναφέρεται στη μη συντέλεση της απαλλοτρίωσης από τη μη καταβολή ή τη μη παρακατάθεση της προσωρινώς ή οριστικώς προσδιορισθείσας αποζημίωσης και την εκ του λόγου αυτού αυτοδίκαιη άρση της απαλλοτρίωσης. Συνεπώς, είναι επιτρεπτή η άσκηση από αυτόν καταψηφιστικής αγωγής για την επιδίκαση της αποζημίωσης από την παραπάνω αιτία και μάλιστα με το νόμιμο τόκο, χωρίς να ερευνάται η δυνατότητα ολοκλήρωσης του έργου, το οποίο αφορά η απαλλοτρίωση καθώς και η υπαιτιότητα του υπόχρεου προς καταβολή ή η έκδοση διαταγή πληρωμής ως τίτλο για την είσπραξη της καθορισθείσας αποζημίωσης (ΑΠ 782/2022, 423/2021, 810/2020, Ολ.ΑΠ 12/2018).

21. Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις στις οποίες ο καθ' ου η απαλλοτρίωση εκφράζει τη βούλησή του για διατήρηση της απαλλοτρίωσης, οπότε η άρση της θεωρείται ότι δεν έγινε, είτε με την τυπική διαδικασία διατήρησης είτε με την έγερση καταψηφιστικής αγωγής είτε με την έκδοση διαταγής πληρωμής, ο υπερού και ο υπόχρεος για τη δαπάνη της απαλλοτρίωσης δεν μπορούν να προβάλουν την αυτοδίκαιη άρση της και την παρέλευση του 18μήνου για την πληρωμή, είναι δε, αδιάφορο αν η διοίκηση έχει ήδη προχωρήσει στη διαπίστωση της επελθούσας αυτοδίκαιης άρσης της απαλλοτρίωσης

(ΑΠ 1630/2018). Η δε πληρωμή του ποσού της αποζημίωσης καθίσταται υποχρεωτική, ανεξάρτητα από την κατάληψη (βλ. ΑΠ 414/2020, Ολ ΑΠ12/2018) ή μη των απαλλοτριωθέντων (βλ. ΑΠ 604/2020 εκδοθείσα μετά από αναίρεση του Ελληνικού Δημοσίου για εκτάσεις μη καταληφθείσες απ' αυτό).

22.Εξάλλου, στη διάταξη του άρθρου 1 του ν.3068/2002 (που αποτελεί εφαρμοστικό του Συντάγματος νομοθέτημα - βλέπ. άρθρο 95 παρ. 5 Συντ.) καθιερώνεται η υποχρέωση της Διοίκησης να συμμορφώνεται δίχως καθυστέρηση προς τις δικαστικές αποφάσεις και να προβαίνει σε όλες τις επιβαλλόμενες, για την εκπλήρωση της υποχρέωσής της αυτής και για την εκτέλεση των αποφάσεων ενέργειες (ενδ. ΑΠ28/2022, ΣτΕ 235/2021, ΝΣΚ 95/2020), η δε διαταγή πληρωμής, η οποία έχει αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου, μετά την τελεσίδικη απόρριψη της ασκηθείσας ανακοπής κατ' αυτής ισοδυναμεί με τελεσίδικη απόφαση και δύναται να παραγάγει δεδικασμένο (ΑΠ 856/2014, ΑΠ 133/2003).

23.Στην περίπτωση που ο καθ'ου η απαλλοτρίωση υποβάλει αίτηση και υπεύθυνη δήλωση για τη διατήρηση της απαλλοτρίωσης, η διοίκηση στα πλαίσια της υποχρέωσής της για πλήρη συμμόρφωση προς τις δικαστικές αποφάσεις σύμφωνα με τα ως άνω εκτιθέμενα, υποχρεούται να εκτελέσει όλα τα κεφάλαια της απόφασης του Εφετείου, το οποίο στα πλαίσια μίας ενιαίας διαδικασίας εξέτασε για πρώτη φορά αιτήματα που δεν είχαν εξετασθεί κατά τη διαδικασία προσδιορισμού της προσωρινής αποζημίωσης, όπως ο καθορισμός ιδιαίτερης αποζημίωσης και η άρση του τεκμηρίου ωφέλειας. Η διοίκηση δεν πρέπει να συγχέει τον ανακαθορισμό της αποζημίωσης, που απαγορεύεται εκ του νόμου στην περίπτωση της διαδικασίας διατήρησης της απαλλοτρίωσης (με αίτηση και υπεύθυνη δήλωση), με την αξίωση καταβολής αποζημίωσης λόγω άρσης του τεκμηρίου ωφέλειας ή επιδίκασης ιδιαίτερης αποζημίωσης, που μπορούν να προταθούν όχι μόνο στην διαδικασία καθορισμού τιμής μονάδας αλλά και αυτοτελώς, εφόσον ο ενάγων δεν καλύπτεται από το δεδικασμένο της απόφασης καθορισμού (μπορεί λ.χ. να μην κλήθηκε στις δίκες). Άλλωστε τόσο ο καθορισμός ιδιαίτερης αποζημίωσης λόγω μείωσης της αξίας του εδαφικού τμήματος ακινήτου που απέμεινε εκτός απαλλοτρίωσης όσο και η αποζημίωση μετά την αναγνώριση μη ύπαρξης ωφέλειας του ιδιοκτήτη του απαλλοτριωμένου ακινήτου που αποκτά πρόσωπο σε διανοιγόμενη εθνική οδό υπολογίζεται με βάση το ύψος της ήδη καθορισμένης αποζημίωσης και δεν συνιστούν ανακαθορισμό της αποζημίωσης σε μεγαλύτερο ύψος με βάση την επικαιροποιημένη αξία του απαλλοτριωμένου ακινήτου.

24. Εφόσον τελικά καταβληθεί η αποζημίωση στους ιδιοκτήτες που επιδίωξαν τη διατήρηση της απαλλοτρίωσης σύμφωνα με τ' ανωτέρω και συντελεστεί η απαλλοτρίωση για τις συγκεκριμένες ιδιοκτησίες, με συνέπεια αυτές να περιέρχονται στην κυριότητα του υπερού (βλ. ΑΠ 820/2020) η διοίκηση, υποχρεούται να ενεργήσει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση για τη μεταγραφή της απόφασης κήρυξης αυτής, στο κατά τόπον αρμόδιο υποθηκοφυλακείο και Κτηματολογικό Γραφείο, προσκομίζοντας μεταξύ άλλων, τα στοιχεία που αποδεικνύουν τη συντέλεση της απαλλοτρίωσης. Εξάλλου, η προηγουμένως εκδοθείσα διαπιστωτική πράξη της επελθούσας αυτοδίκαιης άρσης της απαλλοτρίωσης δύναται για λόγους ασφάλειας του δικαίου και των συναλλαγών να ανακληθεί για τις συγκεκριμένες ιδιοκτησίες, ως εκδοθείσα για πλάνη περί τα πράγματα, η οποία προκύπτει από την εκτίμηση νέων στοιχείων που δεν υπήρχαν κατά την έκδοση της ανακαλούμενης (διατήρηση και συντέλεση της απαλλοτρίωσης γι' αυτές), η δε ανακλητική πράξη οφείλει να ακολουθεί τους τύπους και τη διαδικασία που επιβάλλονται από το νόμο για την έκδοσή της (πρβλ. ΣτΕ 4518/2011).

25. Ενόψει των ανωτέρω, ως προς το εξεταζόμενο ερώτημα το Ε΄ Τμήμα γνωμοδότησε ως εξής:

α) Επί του πρώτου υποερωτήματος, ότι η έκδοση από τη διοίκηση βεβαιωτικής πράξης για την επελθούσα αυτοδίκαιη άρση της απαλλοτρίωσης λόγω παρέλευσης της 18μηνιας προθεσμίας συντέλεσης, δεν αναιρεί την υποχρέωσή της να καταβάλει το σύνολο της αποζημίωσης που προσδιορίστηκε οριστικά, στον ιδιοκτήτη που επιθυμεί τη διατήρηση της απαλλοτρίωσης, με δεδομένο ότι η αυτοδίκαιη ανάκληση της απαλλοτρίωσης προβάλλεται από τον καθ' ου, όχι και από τον υπερού η απαλλοτρίωση ή τον υπόχρεο προς καταβολή της αποζημίωσης, β) επί του δεύτερου υποερωτήματος, ότι η παραπάνω υποχρέωση του υπόχρεου για καταβολή αποζημίωσης στον ιδιοκτήτη που επιθυμεί τη διατήρηση της απαλλοτρίωσης, υφίσταται τόσο στην περίπτωση κατά την οποία τηρήθηκαν απ' αυτόν οι κατά νόμο διατυπώσεις (αίτηση και υπεύθυνη δήλωση στη διοικητική αρχή) όσο και στην περίπτωση που η βούλησή του εκδηλώνεται με την άσκηση αγωγής ή την έκδοση διαταγής πληρωμής για την είσπραξη της αποζημίωσης. Στην ως άνω (β') υποπερίπτωση υφίσταται υποχρέωση προς πληρωμή του νομίμου τόκου από την επίδοση της αγωγής ή της διαταγής πληρωμής και μέχρι την εξόφληση.

Ως προς το θέμα του τόκου, μειοψήφησε ο Νομικός Σύμβουλος Βασίλειος Καραγεώργος, ο οποίος υποστήριξε ότι από τις διατάξεις των άρθρων 295 του ΑΚ που ορίζει ότι «αν

οφείλεται τόκος από δικαιοπραξία χωρίς να ορίζεται το ποσοστό του, ισχύει ο νόμιμος τόκος», 340 του ΑΚ που ορίζει ότι «ο οφειλέτης ληξιπρόθεσμης παροχής γίνεται υπερήμερος, αν προηγήθηκε δικαστική ή εξώδικη όχληση του δανειστή» και 21 του ΚΔ 26 Ιουν./10 Ιουλ. /1944 που υπό τον τίτλο «Τόκος υπερημερίας», ορίζει ότι «ο νόμιμος και ο της υπερημερίας τόκος πάσης του Δημοσίου οφειλής, ορίζεται εις 6% ετησίως, πλην εάν άλλως ωρίσθη δια συμβάσεως ή ειδικού νόμου. Ο ειρημένος τόκος άρχεται από της επιδόσεως της αγωγής», προκύπτει ότι ο νόμιμος τόκος έχει πεδίο εφαρμογής στην περίπτωση που η τοκοδοσία συμφωνήθηκε με δικαιοπραξία ενώ δεν ορίστηκε από τα δικαιοπρακτούντα μέρη ποσοστό τόκου. Αντίθετα ο τόκος υπερημερίας οφείλεται σε περίπτωση που ο οφειλέτης δεν καταβάλλει ληξιπρόθεσμη οφειλή του, εφόσον προηγήθηκε εξώδικη όχληση του δανειστή. Όσον αφορά την υπερημερία του Δημοσίου η όχληση του δανειστή που επιφέρει την υποχρέωση καταβολής τόκων υπερημερίας συνίσταται στην επίδοση της αγωγής. Συνεπώς, εν προκειμένω, όπου το Δημόσιο δεν καταβάλλει την αποζημίωση στη νόμιμη προθεσμία των δεκαοκτώ μηνών, και ο δικαιούχος αποδέχεται την καταβολή μετά το ληξιπρόθεσμο αυτής, δεν υφίσταται πεδίο εφαρμογής του νομίμου τόκου. Αντίθετα, ο τόκος που αναφέρεται σε διάστημα υπερημερίας του Δημοσίου, ανεξαρτήτως της όχλησής του διά της επίδοσης της αγωγής, είναι τόκος υπερημερίας. Κατόπιν τούτων, βάσει του πραγματικού που τίθεται υπόψη του Τμήματος, στο δεύτερο σκέλος του (β) υποερωτήματος αρμόζει η απάντηση ότι κατά την έννοια της παρ. 3 του άρθρου 11 του Κ.Α.Α.Α., σε κάθε περίπτωση, ανεξαρτήτως επίδοσης της αγωγής ή της διαταγής πληρωμής, δεν υφίσταται υποχρέωση πληρωμής τόκου, ούτε νομίμου ούτε υπερημερίας.

γ) επί του τρίτου υποερωτήματος, ότι η καταβολή της αποζημίωσης στον ιδιοκτήτη που επιθυμεί την αναβίωση της απαλλοτρίωσης είναι ανεξάρτητη από την κατάληψη ή μη της απαλλοτριωθείσας έκτασης από τον υπερού η απαλλοτρίωση, δ)επί του τέταρτου υποερωτήματος, ότι εάν τελικώς καταβληθεί η αποζημίωση στον καθ' ου η απαλλοτρίωση, η διοίκηση υποχρεούται να ενεργήσει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση για τη μεταγραφή της απόφασης κήρυξης αυτής, στο κατά τόπον αρμόδιο υποθηκοφυλακείο και Κτηματολογικό Γραφείο, προσκομίζοντας μεταξύ άλλων, τα στοιχεία που αποδεικνύουν τη συντέλεση της απαλλοτρίωσης για τη συγκεκριμένη ιδιοκτησία. Περαιτέρω για λόγους ασφαλείας του δικαίου, ώστε να αίρεται κάθε αμφιβολία ως προς την νομική κατάσταση του απαλλοτριωθέντος ακινήτου, δύναται να ανακαλέσει την προηγουμένως εκδοθείσα

διαπιστωτική πράξη περί αυτοδίκαιης άρσης της απαλλοτρίωσης, ως εκδοθείσα για πλάνη περί τα πράγματα, με τον τύπο και διαδικασία που επιβάλλονται από το νόμο για την έκδοσή της και ε) επί του πέμπτου υποερωτήματος, ότι στην περίπτωση διατήρησης της απαλλοτρίωσης μετά από υποβολή αίτησης και υπεύθυνης δήλωσης του καθ' ου η απαλλοτρίωση, οι αξιώσεις του για καταβολή ιδιαίτερης αποζημίωσης λόγω μείωσης της αξίας του εδαφικού τμήματος ακινήτου που απέμεινε εκτός απαλλοτρίωσης και αποζημίωσης μετά την αναγνώριση μη ύπαρξης ωφέλειας του ιδιοκτήτη του απαλλοτριωμένου ακινήτου που αποκτά πρόσωπο σε διανοιγόμενη εθνική οδό, οι οποίες καθορίζονται με βάση το ύψος της ήδη καθορισμένης αποζημίωσης, είτε προτάθηκαν στην διαδικασία καθορισμού οριστικής τιμής μονάδας είτε αυτοτελώς, δεν συνιστούν περίπτωση απαγορευμένου ανακαθορισμού σύμφωνα με την παρ. 3 του αρ. 11 του Κ.Α.Α.Α.

Απάντηση

26. Σύμφωνα με τα προεκτεθέντα, στο ερώτημα που υποβλήθηκε το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Ε΄ Τμήμα) γνωμοδοτεί ότι: α) η έκδοση από τη διοίκηση βεβαιωτικής πράξης για την επελθούσα αυτοδίκαιη άρση της απαλλοτρίωσης λόγω παρέλευσης της 18μηνης προθεσμίας συντέλεσης, δεν αναιρεί την υποχρέωσή της να καταβάλει το σύνολο της αποζημίωσης που προσδιορίστηκε οριστικά, στον ιδιοκτήτη που επιθυμεί τη διατήρηση της απαλλοτρίωσης, με δεδομένο ότι η αυτοδίκαιη ανάκληση της απαλλοτρίωσης προβάλλεται από τον καθ' ου, όχι και από τον υπερού η απαλλοτρίωση ή τον υπόχρεο προς καταβολή της αποζημίωσης, β) η παραπάνω υποχρέωση για καταβολή αποζημίωσης στον ιδιοκτήτη που επιθυμεί τη διατήρηση της απαλλοτρίωσης, υφίσταται τόσο στην περίπτωση κατά την οποία τηρήθηκαν απ' αυτόν οι κατά νόμο διατυπώσεις (αίτηση και υπεύθυνη δήλωση στη διοικητική αρχή) όσο και στην περίπτωση που η βούλησή του εκδηλώνεται με την άσκηση αγωγής ή την έκδοση διαταγής πληρωμής για την είσπραξη της αποζημίωσης, στη δε ως άνω (β΄) υποπερίπτωση υφίσταται υποχρέωση προς πληρωμή του νομίμου τόκου από την επίδοση της αγωγής ή της διαταγής πληρωμής και μέχρι την εξόφληση (πλειοψ.) γ) η καταβολή της αποζημίωσης στον ιδιοκτήτη που επιθυμεί την αναβίωση της απαλλοτρίωσης είναι ανεξάρτητη από την κατάληψη ή μη της απαλλοτριωθείσας έκτασης από τον υπερού η απαλλοτρίωση, δ) εάν τελικώς καταβληθεί η αποζημίωση στον καθ' ου η απαλλοτρίωση, η διοίκηση υποχρεούται να ενεργήσει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση για

τη μεταγραφή της απόφασης κήρυξης αυτής, στο κατά τόπον αρμόδιο υποθηκοφυλακείο και Κτηματολογικό Γραφείο, προσκομίζοντας μεταξύ άλλων, τα στοιχεία που αποδεικνύουν τη συντέλεση της απαλλοτρίωσης για τη συγκεκριμένη ιδιοκτησία. Περαιτέρω για λόγους ασφαλείας του δικαίου, ώστε να αίρεται κάθε αμφιβολία ως προς την νομική κατάσταση του απαλλοτριωθέντος ακινήτου, δύναται να ανακαλέσει την προηγουμένως εκδοθείσα διαπιστωτική πράξη περί αυτοδίκαιης άρσης της απαλλοτρίωσης, ως εκδοθείσα για πλάνη περί τα πράγματα, με τον τύπο και διαδικασία που επιβάλλονται από το νόμο για την έκδοσή της και ε) στην περίπτωση διατήρησης της απαλλοτρίωσης μετά από υποβολή αίτησης και υπεύθυνης δήλωσης του καθ'ου η απαλλοτρίωση, οι αξιώσεις του για καταβολή ιδιαίτερης αποζημίωσης λόγω μείωσης της αξίας του εδαφικού τμήματος ακινήτου που απέμεινε εκτός απαλλοτρίωσης και αποζημίωσης μετά την αναγνώριση μη ύπαρξης ωφέλειας του ιδιοκτήτη του απαλλοτριωμένου ακινήτου που αποκτά πρόσωπο σε διανοιγόμενη εθνική οδό, είτε προτάθηκαν στην διαδικασία καθορισμού οριστικής τιμής μονάδας είτε αυτοτελώς, δεν συνιστούν περίπτωση απαγορευμένου ανακαθορισμού σύμφωνα με την παρ. 3 του αρ. 11 του Κ.Α.Α.Α.

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ

Αθήνα, 31 Ιανουαρίου 2023

Η Πρόεδρος

Η Εισηγήτρια

Νίκη Μαριόλη
Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ.

Βασιλική Χ. Παπαγιαννοπούλου
Πάρεδρος Ν.Σ.Κ.